Вул. Городецька, 25, кв. 8, О. В.

Світла особистість Ан. Гр.: навіть волосся і вії блідо-яєчного кольору. Як у ангелів на картинках богомазів.

Більшість із нас приходить у світ з неясною потребою сказати щось людству, з роками ця потреба стає все гостріша, однак навіть на смертному ложі не завжди знаєш, що хотів сказати. (Майже афоризм).

Скільки масок повинна натягти людина, аби не відчути ляпаса? (Афоризм. Станіслав Єжи Лєц).

Сьогодні одна мила, скромна й негарна дівчинка раптом почала переконувати мене, що професія лікаря — найблагородніша у світі. Ніби можуть бути неблагородні професії! Ніяк не міг зрозуміти, чому вона так хвилювалась при цьому: я не заперечував, а просто мовчки слухав.

Він був сліпий і довірливо вдавався до послуг проводиря. Між іншим, проводир також був сліпий, але не признавався в цьому.

Хороший хлопець Юрко Левицький. З колосальним почуттям гумору і без копійки грошей в кишені.

І без найменшої надії на визнання сучасників. Я його втішаю: може, нащадки виявляться розумнішими. Втіха банальна, годиться для графоманів і мазил, тим більше, що вдячні нащадки знаменитим предкам не можуть заплатити готівкою. А саме готівка зараз потрібна Юркові. Навіть більше ніж слава. Отож ми Юрка "продавали". Під іменем Красаускаса. Так нам здалося надійніше.

— Мамма міа,— сказала юна аматорка мистецтва,— справжній Красаускас?

І на обличчі в неї променіла така глупота, що мене навіть совість перестала мучити. А чому б не Красаускас?

— О, та ви ж самі бачите! Ви ж самі бачите, правда? Гляньте на цю лінію!— сказав я.

— Справжній Красаускас?!

— І всього лише двадцять п'ять карбованців.

— Мамма міа! Справжній Красаускас?!

Я зрозумів, що припустився помилки: треба було назвати більшу суму. Тато й матуся повчали, мабуть, свою дитину, що все дороге — хороше, а дорожче — краще. Треба було сказати — п'ятдесят.

Ми продали Юркову роботу за двадцять крб. Відтепер вона прикрашатиме стіну в домі одного вель-мишанованого й досить відомого громадянина нашого міста. Картину підписано: Красаускас, "Знемога".

Того дня ми чудово пообідали. І нехай простить нам Красаускас! Тим більше, що ми випили за його здоров'я.

У Спілці було обговорення творів' Д. С. Більярд там чудовий. Виграв дві партії. Перший крок у літературу зроблено.

Декан дуже ввічливо нагадав мені, що треба частіше заходити до вузу. Його ввічливості я завдячую прізвищем. Моїм і дядечковим. Куди б не постукав і де б не назвався— всюди відчиняють двері дядечко-вому авторитету. І мене заодно пропускають. Можливо, я й народився тільки тому, що мій батько — брат мого дядька. Пощастило із знаменитою ріднею!

Коли в мами з'являвся коханок, вона ставилась до мене з невимовною ніжністю. Чомусь саме тоді вона постійно говорила про "великий і святий" материнський обов'язок. Мабуть, совість мучила, сповідника і бога не мала — от і замолювала гріх таким чином.

Один сліпий чоловік прозрів — тільки на мить — і тої миті побачив осла. І знову осліп. Відтоді почалося!

Яке те море велике!— говорив хтось.

— Як осел?— питав чоловік.

— Яка та дівчина гарна!

— Як осел?— питав сліпий... (Африканська казка). І ще: один чоловік, б'ючи осла, приказував: "Якщо не хочеш, аби тебе поганяли, навіщо народився ослом?" (Ассірійська байка).

Усякий, хто змолоду думає побудувати Місто Сонця, на старості літ приречений сидіти біля розбитого корита. Треба, як мій дядечко, будувати авторитет і двоповерховий котедж за містом. Авторитет виправдовує існування котеджу, котедж підсилює значення авторитету.

На нашій вулиці пофарбували біло-жовто два будинки. Тепер наша старенька, трохи химерна й сіра

вулиця нагадує жіночку, яка сміється на цілий рот, аби похизуватися вставними золотими зубами.

А В. справді дивак. Що йому це все дасть? Нокаутувати морально одного кретина — зовсім не значить ліквідувати кретинізм, то хіба ж не все одно, скільки на світі кретинів — сто чи сто один?

Мій дядечко знову в закордонному відрядженні. Потім буде на місяць розмов — публічних і вдома.

Відкрили музей історії інституту. Маленюк бігав два роки, як кіт із підпаленим хвостом,— розшукував матеріали, фотографії, художників і столярів. Як любить казати мій дядечко в інтимних домашніх бесідах, душу до дна вкладав у справу. А завідувати музеєм поставили одного телепня, який перебуває в родинних стосунках з проректором. У Маленюка вся манішка була закапана сльозами. Але він мав мужність усміхатися крізь сльози.

Люблю дівчат із прямим волоссям. Коли бачу кучеряву дівчину — відразу починаю уявляти, як вона накручує бігуді, як сидить біля дзеркала й розправляє кожен кучерик, щоб сподобатись, як потім обережно тримає ту голову, весь час, бідолашна, думає про неї, навіть обнімаючись, мабуть, ледве втримується, щоб не сказати: ой, не зіпсуй зачіску! А в неї зовсім пряме волосся. Чорне.

Лозенко з п'ятого заочного працює в Німеччині. Нема нічого веселішого, як його приїзди на сесію. На кафедрі йому всі заглядають до рук, як діти до маминого кошика. Лозенко для кожного має по дрібному подаруночку: папери, стрічки до друкарської машинки, рибальські снасті. Возить. П'ять років підряд возить. Ще тільки рік зостався. Л. М. якось був обурений: Лозенко привіз кращі гачки для К. В., а не для нього! Лозенко бідкався: він думав, що Л. М. саме таких і хотів, як він дістав. Ну нічого, вже тільки рік лишився.

Професор Т.— справжня людина. Ніхто його лекцій не пропускає — є що послухати, слово честі. Шкода старого — зовсім спився. Волосся поприлипало до скронь, голова опущена, як ліхтар на інститутській площі. І старий, обшарпаний костюм, і збитий набік галстук.

— Ти, тумане, ти... Що сказав Езоп? Не знаєш... Поняття не маєш, тумане, що сказав Езоп... Омніа меа мекум порто... Переклади! Ізречи язиком рідним, що сіє означає.

І все-таки старий стільки нам дає, скільки всі інші разом не дадуть.

Вчора йому стало погано. Я відвів його додому. Він живе з дружиною і донькою. Вони — у трьох великих кімнатах, він — у комірчині. Там звалені купою книги, старі черевики, подушки, машинки з грецьким і латинським шрифтами. Він заявив, що це його багатство. Ховає їх від дружини під ліжком. Йому дають на день карбованця (не уявляю, як він умудряється так на того карбованця напиватись, щоб аж пальці тремтіли). Зоя, донька, пере часом його сорочки, а всю заробітну плату вони забирають собі. Він розповідав мені це, замкнувши двері комірчини на ключ, і теребив своє сиве волосся жовтими від тютюну пальцями, і був він такий старий і дивний, що я навіть на секунду злякався: реальне це все чи не реальне? Може, діється воно не нині, не тепер, а звідкись із давнини прийшло і спинилось, і ми отак ведемо нескінченний діалог про дивні людські стосунки, де ніколи не знаєш, на що наразиться мудрість, у чому заплутається хамство. Потім він дав мені прочитати рецензію на свою нову книгу — і, регочу-чи, пояснив, що книгу він написав двадцять років тому, а видали аж тепер, і могли б видати ще через двадцять років — нічого б від цього не змінилось, бо це латина і нікому не потрібна ні латина, ні старий професор Т., і тоді я побачив у його очах сльози. Напівп'яні, і від цього ще гіркіші. Вони ніби застигли і не текли, а просто тремтіли, очі здавались страшенно великими й блищали.

— На... Ось маєш цю книжку... Віднеси букіністові... Скажеш, що я передав... Тут буде більше, ніж на чвертку білої... Ну, йди, чуєш?

Я не взяв книжку. Тоді він попросив у мене сигарети, я залишив йому пачку і притому не міг дивитись —йому в очі. І та комірчина обступала мене, і мені хотілось піти геть і не пам'ятати нічого, і я думав, що ніколи нікому в житті не розповім того, як ніколи не признаються у власній нікчемності чи боягузтві.

Біля вхідних дверей стояла його жінка — я запримітив неймовірно широкі темні брови на молочно-білій фізіономії і ще те, як вона перебирала пальцями дрібні ґудзики на халаті — як ґудзики акордеона. Вона стояла, ніби весь час чекала, що ось я вийду і треба буде замкнути за мною двері.

У вас є певність, що ви виховаєте людину, потрібну суспільству і самій собі? Хто не має такої певності, нехай не продукує дітей.

Як встановити межу між підлотою і звичайним людським бажанням? Я був голодний. Я вкрав, щоб угамувати голод. Чи був я підлий? Я прагнув ласки. Мене покохала чужа дружина. Я не відмовився від її любові. Чи був я підлий? Може, вся річ у тому, як украсти?

Знову влаштували колективний відпочинок. Смішно. В гурті майже ніхто ніколи не буває самим собою. Собою людина буває тільки на самоті. І ще тоді, коли їй наступають на мозоль.

Знову В. сперечався з Кос. на лекції. Всі розуміють, що він має рацію, але ніхто не підтримує. Нікому не хочеться наражатись на неприємності. Велика біда — ну, відсидять курс цих його лекцій, складуть екзамен — і все. Навіщо сперечатись, навіщо доводити лекторові, що він не дає нічого нового, що його лекції — безнадійне школярство?

А В. доводить. Це він з любові до істини чи через особисту відразу до Кос?

Ходили з Юрком Левицьким в кіно. Юрко кисне, скаржиться, що ніяк не погоджуються влаштувати його виставку. Навіть згадка про "Красаускаса" його не розсмішила. Між іншим, не перша така історія: із відомим нині Уризченком було все так само. Поки не виїхав, не зробив собі імені "на стороні", тут його не приймали і не сприймали.

Приїздив Ю. К. Лисий і недурний. Був у брата Левицького. Я теж зайшов, послухав, що він розповідав про Москву. Трохи хизується і перебільшує власну вагу, але не настільки, щоб не можна було вибачити.

Ах, матір усіх наук — філологія! Як усяку матір, коли вона стає надто старою, її ніби й шанують, але не можна сказати, що з нею рахуються...

На пошті один чолов'яга страшенно галасував— щось йому там до вподоби не припало. Огрядний, височенний, з такою сивою гривою, як мій дядечко. І з підборіддям, як у десятиметрової статуї. Таким підборіддям міг би пишатись кожен мужчина. На вигляд — років сорок п'ять, не більше і не менше.

— Я всю війну пройшов від першого до останнього пострілу! Я ваше життя, може, врятував, а ви мені!..

— Ніхто вас не зачіпає, ви самі!

— Ось такі вічно чіпляються! Подумаєш, він війну пройшов! Ти тепер з ранку до вечора, в добрий мирний час, попробуй отак попрацювати, як я!

Звичайна сварка... Але в ній одне було незвичайне: маленька, сіра, як горобчик, жінка тихо гладила колишнього військового по рукаву тоненькими, майже дитячими пальцями і ласкавим голосом умовляла то його, то всіх довкола:

— Ну, не треба, ну, я зараз усе влаштую, все буде добре... Не треба, будь ласка, не кричіть так, він контужений... Не ображайтесь на нього... Ну, перестань, ходімо вже, добре?

Хотів би, щоб мене хоч один день так любили.

Декан викликав мене і дуже інтимно повідомив, що "навколо В. слід створити відповідну громадську думку. Такий елемент не може бути в рядах студентів. Треба перевірити його особу". Мене в першу мить схвилювало тільки одне: чому саме зі мною почали таку розмову? Декан відповів лаконічно й недвозначно: "Ми вам довіряємо, товаришу Калита". Гм, Калита. Ну, тоді легше. Тоді все простіше. Коли тільки в прізвищі річ, то все гаразд. Я сказав, що маю про В. свою власну думку, нав'язувати її нікому не збираюсь, а створювати громадську — не можу, бо не знаю, якою повинна бути ця громадська думка. Декан наприкінці розмови зазначив, що я стою на неправильних позиціях.

Нашу альма матер шкребуть і підмальовують, як підтоптану панну, яка нарешті має змогу вийти заміж. Либонь, приїде якась комісія. Найбільше дбають про ту частину корпусу, де нібито повинні ступити сановні ноги членів комісії. Гарно було б, якби вони взяли та приїхали на день раніше.

Сьогодні влаштували чудову вечірку з приводу дня народження Юрка Левицького. Були й наші, інститутські. Людей зібралось чимало. Вийшло цікаво і навіть весело.

Учора ми з двома нашими хлопцями ходили до Г. з консерваторії. Удають із себе інтелектуалів і вельми багато говорять про модерне мистецтво. Я сказав, що мій батько — Роом, а мати — іспанка. Усе це, мовляв, трапилось під час іспанської революції.

"ІДо ви,— пропищала одна дівиця,— ніколи б не подумала, що вам стільки років! Я б вам дала не більше двадцяти одного!" Я все пояснив гарячою іспанською кров'ю, а потім сів просто на підлогу і так майже весь вечір просидів, витягнувши ноги і перегортаючи якусь книгу. До мене підходили з чарками, я пив із кимось на брудершафт і розповідав про Іспанію, і моя поведінка була визначена як диво, модерн, підозріваю, що хтось із них десь потім теж сидітиме на підлозі. Правду кажучи, було не дуже зручно й не дуже приємно.

Сьогодні ввечері приходили сусіди з ввічливим проханням до мого дядечка підписати листа про те, що в під'їзді страшенно брудно. Я запам'ятав дослівно, ні, справді, це майже геніально й безпосередньо: "А в брамі п'ють, і гидять, і одна старенька жінка стала жертвою одного бандита, вдаривши її по голові пляшкою. І коли перебуваєш на роботі, то відчуваєш радість, що живеш у таку епоху, а коли входиш у нашу браму, то такий настрій відразу зникає, і думаєш, куди ж ми йдемо, якщо всякий хуліган може стояти в твоїй брамі і робити, що йому заманеться. Тому в зв'язку з цим просимо прислати санітарну комісію, щоб зробила висновки". Хай живе мила безпосередність. Без неї я б не міг такого прочитати.

Доц. Панківський приходить на кафедру перевіряти, чи студенти беруть його книжку. Варто потримати її вдома днів із п'ять — і залік забезпечено. Цей секрет передається від старшого курсу до молодшого щороку.

Балакучий птах ніколи не кінчає мостити своє гніздо (італійська приказка).

Все було дуже просто, без несподіванок. Власне, інакше й не могло бути. Поведінку В. розбирали на зборах. Вписали догану. Під час сесії поставили дві двійки. Він написав листа в міністерство: його вирішили виключити з вузу за академнеуспішність. Дав мені прочитати того листа. Я написав ще одного — від власного імені. Я написав усе, що думав. Що хотів. Від імені Андрія Калити. І через тиждень мені нагадали, що це прізвище належить не мені одному. Була весела розмова з дядечком. Бідний дядечко, він береже свій авторитет, як дівчина —незайманість. Декан також нагадав мені про цей авторитет, і якби не цей авторитет, то... А що — то? Що б він міг зі мною зробити? Позбавити права ходити на лекції?

Осінь — циганка. Напинає шатра різнокольорові у місті. Одягає брязкальця і жартує з вітром. А вітер шаленіє цілу ніч, а вранці осінь скидає мідні брязкальця, і палить шатра, і вбирається у жалобу, й плаче,

а вітер регоче, як божевільний, бо він ніколи не жалкує за тим, що сталось.

Хм, чого б то зараз — про осінь?

В. попросив вибачення у всіх підряд, склав на трійки екзамени і зі смиренним виглядом сидить на лекціях.

Не можу стерпіти смиренний вигляд В. Не вірю в цей смиренний вигляд. Не хочу вірити, слово честі. Якщо позував спочатку, то повинен би вже був витримати роль до кінця. Зіпсував враження від такої гарної гри! Найгірше те, що я вірив у щирість тієї гри.

Сиджу і дивлюсь на мою мушлю: графеа раріля-мелла. Красуня. Сорок шість мільйонів років. Найкраща в світі співрозмовниця. Мені привезли її з експедиції. Сорок шість мільйонів років. Майже неможливо осягнути. Коли ходиш по старезній землі — не думаєш про таке, але коли в тебе на столі, під твоїми руками щось шарапаве, дивної форми і років йому сорок шість мільйонів,— то десь аж серце захлинається. Неможливо осягнути. Але не можна осягнути і мить (уже було — Фауст).

Я запитав у В., навіщо він так вчинив. І він сказав: "Голубчику, не кожен має за спиною дядечків авторитет. От і доводиться самому виправляти власні помилки". І дивився він так, ніби соромно мало бути мені. Угу.

Омніа меа... Нічого я з собою не ношу. Нічого мені носити. Хіба що графеа рарілямеллу. Жодна дівчина не має такого гарного імені. Сині очі моєї дівчини дивляться докірливо. Тому що я користуюсь авторитетом дядечка чи тому, що я зробив спробу надщербити його? Не питаю. Не знаю.

Що ж, значить, так тому й бути. Нехай. Я таки гратиму до кінця самого себе, слово честі.

Сині очі моєї дівчини дивляться дуже докірливо. "Блазнюєш", — говорять сині очі моєї дівчини. Я її дуже люблю.

Цікаво, чому до наших часів дійшли від стародавніх греків спортивні змагання, олімпійські ігри і поняття спортивної честі, а не зосталися змагання літературні, з музики і т. д.— і чому в цій справі бракує поняття честі? Рекорд не вкрадеш, а думку — можна? То таки бути тому. Нехай.

Ну, от, я так і знала, що він щось колись утне. Я так і знала. Він залишив мені свій зелений рюкзак і свою графеа раріляmеллу. Вона жахлива. Сіра, важка й незрозуміла. Я сиджу, і дивлюсь на неї, і хочу побачити її його очима. Не виходить.

Записну книжку він, мабуть, забув у рюкзаку. Не думаю, що він мав намір залишати мені її разом із своєю раріляmеллою. Не думаю, що він хотів, аби я це читала. А я прочитала. Я читала і хотіла дивитись на нього його ж очима. Не виходить. Ніяк.

Він залишив мені рюкзак і не залишив адреси. Але я знайду його. Може, хоч це мені вдасться...